

Arkitektur, form och design

Sammanfattning

I betänkandet behandlas regeringens skrivelse 2002/03:129 Arkitektur, form och design jämte en motion väckt med anledning av skrivelsen samt motioner inom området som väckts under allmänna motionstiderna hösten 2002 och hösten 2003. (En motion väckt med anledning av skrivelsen har överlämnats till bostadsutskottet för beredning.)

I skrivelsen lämnar regeringen en redogörelse för de mål som regering och riksdag satt upp för arkitektur, form och design, vilka åtgärder regeringen vidtagit för att uppnå dessa mål samt de insatser som gjorts på området sedan mitten av 1990-talet. Vidare redovisar regeringen dels sin bedömning av insatserna, dels inriktningen på det fortsatta arbetet. Utskottet föreslår att riksdagen skall lägga skrivelsen till handlingarna.

Utskottet avstyrker motioner om ett uttalande om vikten av form och design, behovet av fler mötesplatser för form och design, hantverksutbildning i form av en ny lärlingsutbildning samt avsättande av medel för konstnärlig utsmyckning vid icke-statligt byggande.

Det finns fem reservationer i betänkandet.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Bakgrund.....	5
Mål och utgångspunkter för den statliga politiken för arkitektur, formgivning och design.....	5
Kulturutredningen år 1995.....	5
Handlingsprogram för arkitektur, formgivning och design m.m. år 1998.....	5
Miljö kvalitetsmålen från år 1999.....	9
Mål för arbetet med kulturmiljön från år 2000.....	9
Agenda 21 och Habitat – för hållbar utveckling.....	9
Mål för hållbara och estetiskt utformade transportsystem från åren 1998 och 2001.....	10
Utskottets överväganden.....	11
Regeringens skrivelse.....	11
Regeringens redovisning av de statliga insatserna sedan mitten av 1990-talet.....	11
Regeringens bedömning av gjorda insatser och redovisning av den framtida inriktningen.....	13
Motionerna.....	15
Utskottets ställningstagande.....	17
Reservationer.....	22
1. Vikten av form och design, punkt 2 (m).....	22
2. Mötesplatser för form och design, punkt 3 (m).....	23
3. Hantverksutbildning, punkt 4 (m, kd, c).....	23
4. Hantverksutbildning, punkt 4 (fp).....	24
5. Enprocentsregel för konstnärlig utsmyckning vid icke-statligt byggande, punkt 5 (v).....	25
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag.....	27
Skrivelsen.....	27
Följdmotion.....	27
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2002.....	27
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2003.....	28

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Begäran om förslag från regeringen inom området form och design

Riksdagen avslår motion 2002/03:Kr370 yrkande 11.

2. Vikten av form och design

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:Kr236 yrkande 13, 2003/04:Kr209 yrkande 15 och 2003/04:Kr230 yrkande 1.

Reservation 1 (m)

3. Mötesplatser för form och design

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:Kr217, 2002/03:Kr236 yrkande 14, 2002/03:Ub335 yrkande 3, 2003/04:Kr209 yrkande 16, 2003/04:Kr215 och 2003/04:Kr230 yrkande 4.

Reservation 2 (m)

4. Hantverksutbildning

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:Kr12, 2002/03:Kr218 och 2003/04:Kr231 yrkande 1.

Reservation 3 (m, kd, c)

Reservation 4 (fp)

5. Enprocentsregel för konstnärlig utsmyckning vid icke-statligt byggande

Riksdagen avslår motion 2002/03:Kr296 yrkande 4.

Reservation 5 (v)

6. De statliga insatserna och den fortsatta inriktningen på arbetet inom området arkitektur, form och design

Riksdagen lägger skrivelse 2002/03:129 till handlingarna.

Stockholm den 30 oktober 2003

På kulturutskottets vägnar

Lennart Kollmats

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Lennart Kollmats (fp), Lars Wegendal (s), Kent Olsson (m), Eva Arvidsson (s), Paavo Vallius (s), Gunilla Tjernberg (kd), Peter Pedersen (v), Nikos Papadopoulos (s), Lena Adelsohn Liljeroth (m), Tommy Ternemar (s), Cecilia Wikström (fp), Göran Persson i Simrishamn (s), Anna Lindgren (m), Gunilla Carlsson i Hisings Backa (s), Rossana Dinamarca (v), Matilda Ernkrans (s) och Lars-Ivar Ericson (c).

Bakgrund

Mål och utgångspunkter för den statliga politiken för arkitektur, formgivning och design

Kulturutredningen år 1995

I början av 1990-talet begärde riksdagen på kulturutskottets förslag en utvärdering av den kulturpolitik som förts sedan 1974 års kulturpolitiska mål antogs. Den stora kulturpolitiska utredning som arbetade åren 1993–1995 fick i sina första direktiv år 1993 (dir. 1993:24) till uppgift att bl.a. bedöma hur kulturarvet bäst kunde tas till vara och stärkas i kulturpolitiken. År 1994 fick utredningen i tilläggsdirektiv uppdraget att även behandla frågor om utformningen av den fysiska miljön i stort och gestaltningen av den bebyggda miljön (dir. 1994:146). I direktiven framhölls att den fysiska miljöns utformning med tillvaratagande av kulturhistoriska värden, och vad gäller färg, form och estetik, betyder mycket för människors livskvalitet. Den kulturpolitiska kommittén skulle därför uppmärksamma arkitekturens och bebyggelseplaneringens betydelse för en ökad social och kulturell jämlikhet. Kommittén skulle också diskutera hur man skulle kunna stimulera regionala och lokala ambitioner bl.a. i fråga om omsorgen om den byggda miljön, hävdandet av odlingslandskapet och bevarandet av hantverks- och industriminnen samt bevarandet och stärkandet av den regionala särarten. Arkitekturen och utformningen av den fysiska miljön fick därmed en starkare anknytning till kulturpolitiken.

Kulturutredningen betonade i sitt slutbetänkande (SOU 1995:84 s. 435 f.) arkitekturens och samhällsplaneringens viktiga roll i människors vardag och lyfte fram behovet av kvalitet i form och gestaltning. Utredningen beskrev arkitektur som ett ansvarsområde för kulturpolitiken och konstaterade att ingen annan konstart påverkar oss så direkt.

Kulturutredningen föreslog att regeringen skulle ta initiativ till ett arkitekturpolitiskt program. I programmet borde kvalitetsbegreppen definieras. Vidare borde samarbetsstrukturer, styrmedel, kompetenskrav, utbildningsbehov, forskning och informationsinsatser behandlas. Ett sådant program borde också ta upp frågan om det offentliga ansvar för den egna byggverksamheten. Slutligen borde även Arkitekturmuseets verksamhetsprofil tas upp.

Handlingsprogram för arkitektur, formgivning och design m.m. år 1998

I kulturpropositionen år 1996 (prop. 1996/97:3 s. 103 f.) redovisade regeringen för riksdagen inriktningen på de framtida insatserna för arkitektur och formgivning.

En interdepartemental arbetsgrupp bildades inom Regeringskansliet, som utarbetade ett handlingsprogram (Ds 1997:86). Boverket lade på regeringens uppdrag fram en rapport (1997:1) Arkitektonisk kvalitet och PBL. Efter remiss av rapporterna lade regeringen fram en proposition benämnd Framtidsformer – Handlingsprogram för arkitektur, formgivning och design (prop. 1997/98:117). Riksdagen (bet. 1997/98:KrU14, rskr. 1997/98:225) antog följande av regeringen föreslagna *mål för den statliga politiken för arkitektur, form och design*.

- Arkitektur, formgivning och design skall ges goda förutsättningar för sin utveckling.
- Kvalitet och skönhetsaspekter skall inte underställas kortsiktiga ekonomiska överväganden.
- Kulturhistoriska och estetiska värden i befintliga miljöer skall tas till vara och förstärkas.
- Intresset för hög kvalitet inom arkitektur, formgivning, design och offentlig miljö skall stärkas och breddas.
- Offentligt och offentligt stött byggande, inredande och upphandling skall på ett föredömligt sätt behandla kvalitetsfrågor.
- Svensk arkitektur, formgivning och design skall utvecklas i ett fruktbart internationellt samarbete.

I propositionen om handlingsprogrammet redovisade regeringen – utan att förelägga riksdagen några förslag – även sina bedömningar av hur staten skulle arbeta för att utveckla och förbättra förutsättningarna för den byggda och gestaltade miljön. Regeringen betonade i propositionen att arbetet med handlingsprogrammet utgjorde inledningen till en långsiktig process för bättre kvalitet i den byggda miljön.

Under rubriken *Offentligt och förebildligt* gjorde regeringen följande *bedömningar*.

- Statliga myndigheter, bolag och verksamheter bör ha höga kvalitetsambitioner vad gäller arkitektur, formgivning och design.
- Offentlig upphandling av arkitektur-, formgivnings- och designtjänster bör ske med ökat kvalitetsmedvetande.
- De statliga myndigheter som bygger och förvaltar byggnader och anläggningar bör redovisa program för hur de arkitektoniska och estetiska kvaliteterna kan främjas.
- Sveriges representationslokaler, såväl inom landet som utomlands, bör utgöra en förebild för vad som kan åstadkommas inom svensk arkitektur, formgivning och design.
- Statligt ekonomiskt stöd till byggande och anläggande bör stimulera till hög kvalitet i arkitektur, formgivning och design och till varsamhet med bebyggelse och miljöer.
- Mottagare av statligt ekonomiskt stöd bör vara väl informerade om hur stödet kan användas för att främja hög kvalitet i arkitektur, formgivning och design.

Under rubriken *Det offentliga rummet* gjorde regeringen följande *bedömningar*.

- Det offentliga rummet – gator, parker, offentliga lokaler och landskapsrum – bör utformas med inlevelse och omsorg och betydelsen av deras gestaltning bör framhävas.
- Landets kommuner bör uppmuntras att anta strategier eller lokala handlingsprogram för att stärka kvalitetsaspekter och miljökvaliteter i den byggda miljön.
- Effektiva former för samverkan i bevarande- och utvecklingsområden mellan stat, kommun, fastighetsägare och näringsliv bör skapas.

Under rubriken *Kunskap och kompetens* gjorde regeringen följande *bedömningar*.

- Kompetensen hos yrkesverksamma inom byggande, formgivning och design bör öka.
- Den pågående utvärderingen av arkitektutbildningen bör ge en grund till förbättringar av grundutbildning, forskarutbildning och forskning inom arkitektur och samhällsplanering.
- Designutbildningarna inom högskolan bör utvärderas och utredas. Regeringen avser därefter att ta ställning till behov av förändringar.
- Inslaget av konstnärlighet, design och formgivning inom andra utbildningar, särskilt ekonomi och teknik, bör öka. Sådana kombinationsutbildningar bör öka efterfrågan på och förståelsen för god arkitektur, formgivning och design inom tillverkningsindustrin.
- Forskning och utveckling kring arkitektonisk kvalitet och gestaltning bör stärkas.
- Spridningen av erfarenheter och nyttiggörande av forskningsresultat om arkitektur, formgivning och design bör öka.
- Högskolans studenter inom bl.a. arkitektur-, formgivnings- och designutbildningarna bör under utbildningstiden i ökad omfattning ges möjligheter att samverka med studenter inom andra utbildningar och delta i projekt med det omgivande samhället. Studenter inom designutbildningarna bör särskilt beredas möjlighet att samverka med studenter inom arkitektutbildningarna. Myndigheter och andra offentliga organ bör sträva aktivt efter att erbjuda kvinnliga och manliga studenter relevant yrkespraktik inom områdena arkitektur, formgivning, design och konst.
- Kunskap om och förståelse för god kvalitet inom arkitektur, formgivning och design bör öka hos det stora flertalet medborgare, vilket i sin tur bör medföra ett ökat intresse och deltagande i den offentliga debatten kring dessa frågor.

Under rubriken *Information, debatt och marknad* gjorde regeringen följande *bedömningar*.

- Efterfrågan på och förståelsen för god arkitektur, formgivning och design bör öka.

- Svenska produkter nationellt och internationellt bör förknippas med högsta kvalitet i fråga om formgivning och design.
- Produktion av utställningar om svensk arkitektur, formgivning och design för nationell och internationell spridning bör uppmuntras.
- Sverige bör delta i de stora internationella utställningarna och i andra internationella sammanhang på ett sätt som främjar nationens anseende och det internationella idéutbytet.
- I budgetpropositionen för år 1999 har regeringen för avsikt att föreslå att Arkitekturmuseet tilldelas 2 miljoner kronor som skall disponeras för utvecklingsarbeten och pilotprojekt samt för att stärka den offentliga debatten.
- I budgetpropositionen för år 1999 har regeringen för avsikt att föreslå att Röhsska museet tilldelas 500 000 kronor för att utveckla uppgiften att bygga upp ett nätverk för konsthantverk, formgivning och design.
- Ett tidsbegränsat nationellt uppdrag inrättas inom området formgivning och design.
- Regeringen avser att för perioden 1999–2001 ge uppdraget till Föreningen Svensk Form. I budgetpropositionen för år 1999 avser regeringen att föreslå att 1 miljon kronor anvisas för uppdraget.
- Formgivning och design bör i större utsträckning användas för att stärka det svenska näringslivets konkurrenskraft.
- Regionala mötesplatser och utställningsmöjligheter bör utvecklas där formgivare, designer och näringsliv kan mötas.

Under rubriken *Lagstiftning* gjorde regeringen följande *bedömningar samt förslag till lagändringar*, vilka antogs av riksdagen (prop. 1997/98:117, bet. 1997/98:KrU14, rskr. 1997/98:225).

- Det bör tydligt framgå av lagstiftningen att estetiska värden skall beaktas och tas till vara vid utformningen av vår byggda miljö. Vissa ändringar i plan- och bygglagen (1987:10), väglagen (1971:948) och lagen (1995:1649) om byggande av järnväg bör göras i detta syfte.
- En estetiskt tilltalande utformning av bebyggelsemiljön skall anges uttryckligen som ett allmänt intresse i plan- och bygglagen (PBL).
- Lagtexten i PBL förtydligas så att det framgår att byggnader skall ges en yttre form och färg som är estetiskt tilltalande.
- Ändringar skall utföras varsamt så att byggnadens karaktärsdrag beaktas.
- I PBL införs en bestämmelse om kommunens ansvar att verka för en estetiskt tilltalande stads- och landskapsmiljö.
- I väglagen införs bestämmelser om estetisk utformning som ett allmänt intresse vid väghållning. När vägar byggs bör hänsyn tas till stads- och landskapsbilden och till natur- och kulturvärden.
- I lagen om byggande av järnväg införs bestämmelser om estetisk utformning som ett allmänt intresse vid planläggning, byggande och underhåll av järnvägar. Byggande av järnvägar skall ske med hänsynstagande till stads- och landskapsbilden och till natur- och kulturvärden.

Miljökvalitetsmålen från år 1999

Riksdagen har fastställt 15 miljökvalitetsmål (prop. 1997/98:145, bet. 1998/99:MJU6, rskr. 1998/99:183 och prop. 2000/01:130, bet. 2000/01: MJU3, rskr. 2000/01:36). Ett av dessa avser God bebyggd miljö.

Målet innebär att städer, tätorter och annan byggd miljö skall utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö. Natur- och kulturvärden skall tas till vara och utvecklas. Byggnader och anläggningar skall lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt och så att en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas. Enligt delmålet Planeringsunderlag skall fysisk planering och samhällsbyggande senast år 2010 grundas på program och strategier bl.a. för hur kulturhistoriska och estetiska värden skall tas till vara och utvecklas. Enligt delmålet Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse skall denna senast år 2010 vara identifierad och ett program finnas för skydd av dess värden. Samtidigt skall minst 25 % av den värdefulla bebyggelsen vara skyddad. Miljökvalitetsmålen följs upp och utvärderas. Varje år skall regeringen rapportera till riksdagen hur arbetet fortskrider. Vart fjärde år skall regeringen göra en fördjupad utvärdering och göra en bedömning om t.ex. mål eller lagstiftning behöver korrigeras. Den första fördjupade redovisningen lämnas till riksdagen år 2005.

Mål för arbetet med kulturmiljön från år 2000

Riksdagen antog i april 2000 mål för arbetet för kulturmiljön (prop. 1998/99:114, bet. 1999/2000:KrU7, rskr. 1999/2000:196). Dessa mål är:

- Ett försvarat och bevarat kulturarv.
- Ett hållbart samhälle med goda och stimulerande miljöer och med kulturmiljöarbetet som en drivande kraft i omställningen.
- Allas förståelse, delaktighet och ansvarstagande för den egna kulturmiljön.
- Nationell och internationell solidaritet och respekt inför olika gruppers kulturarv.

Genom målen förtydligas bl.a. vikten av att olika sektorer i samhället samverkar till gagn för en långsiktigt hållbar förvaltning och utveckling av kultur- och naturmiljön. Målen utgör utgångspunkten för det arbete på kulturmiljöområdet som bedrivs av bl.a. Riksantikvarieämbetet och länsstyrelserna.

Agenda 21 och Habitat – för hållbar utveckling

Agenda 21 tillkom vid 1992 års FN-konferens i Rio de Janeiro om miljö och utveckling. Vid FN:s konferens om boende, bebyggelse och stadsutveckling (Habitat II) i Istanbul 1996 antogs Habitatagendan. I skrivelse 2002/03:129

redovisar regeringen att en nationalkommitté för genomförande och vidareutveckling av Agenda 21 och Habitat i april 2003 slutfört sitt arbete och överlämnat sitt betänkande En hållbar framtid i sikte (SOU 2003:31). Betänkandet bereds i Regeringskansliet.

Mål för hållbara och estetiskt utformade transportsystem från åren 1998 och 2001

Propositionen Infrastruktur för ett långsiktigt hållbart transportsystem (prop. 2001/02:20, bet. 2001/02:TU2, rskr. 2001/02:126) utgår bl.a. från det transportpolitiska beslutet år 1998 i vilket det övergripande målet för transportpolitiken formulerades. Det innebär att en samhällsekonomiskt effektiv och långsiktigt hållbar transportförsörjning skall säkerställas för medborgarna och näringslivet i hela landet. Ett av delmålen, benämnt God miljö, innebär att transportsystemets utformning och funktion skall anpassas till krav på en god och hälsosam livsmiljö för alla, där natur och kulturmiljö skyddas mot skador. Eftersom infrastrukturen skall nyttjas under lång tid underströk regeringen i propositionen betydelsen av att god estetisk utformning och långsiktig hållbarhet prioriteras vid planering och genomförande av infrastruktur-satsningar.

Utskottets överväganden

Regeringens skrivelse

Regeringens redovisning av de statliga insatserna sedan mitten av 1990-talet

I den aktuella skrivelsen (skr. 2003/04:129 s. 13–47) redovisar regeringen de statliga insatser som gjorts på arkitektur-, form- och designområdet sedan mitten av 1990-talet, dvs. sedan handlingsprogrammet för arkitektur, form och design samt miljökvalitetsmålen, målen för arbetet med kulturmiljön och målen för transportpolitiken antogs och sedan de s.k. skönhetsparagraferna infördes i väglagen, PBL och lagen om byggande av järnväg.

Regeringen redovisar Statens fastighetsverks arbete under perioden för att målen för arkitektur, form och design skall uppnås. Kvalitetsprogram har antagits hos Fortifikationsverket, Banverket, Luftfartsverket, Sjöfartsverket och Vägverket som grund för hur arkitektoniska och gestaltningsmässiga kvaliteter skall främjas och tillvaratas när myndigheterna bygger och förvaltar byggnader och anläggningar. Olika insatser för samverkan inom området redovisas också.

Regeringskansliets egna miljöer skall ha en medveten gestaltning, och en policy för inredningen har antagits. Ett profilprogram för design för utrikesrepresentationen avses bli presenterat under år 2003.

De statliga myndigheterna upprättar handlingsplaner för att deras lokaler, liksom deras verksamhet och information, skall bli tillgängliga för funktionshindrade. Vissa s.k. sektorsmyndigheter har givits ett särskilt ansvar för att de handikappolitiska målen skall uppnås. Handikappombudsmannen har våren 2003 presenterat Riktlinjer för en tillgänglig statsförvaltning. Ett nationellt rådgivande organ inom området har inrättats hos Handikappombudsmannen. Internationellt samarbete m.m. på handikappområdet redovisas, bl.a. fördrag och resolutioner inom EG och EU samt projekt såsom Design för Alla, vilket drivs med medel från Allmänna arvsfonden.

Boverkets och Stadsmiljörådets verksamhet med metodutveckling och kunskapsspridning samt information och stimulans av debatt redovisas. Vidare redovisas Riksantikvarieämbetets arbete med att öka kunskapen om efterkrigstidens bebyggelse och ämbetets samarbete med Integrationsverket i fråga om de s.k. miljonprogramsområdena.

Sedan riksdagen antog målen för den statliga politiken för arkitektur, formgivning och design har den högre utbildningen inom området setts över och utvärderats och samarbete mellan utbildningarna inom området och med utbildningar inom konstområdet påbörjats. Målbeskrivningen för arkitektexamen har ändrats bl.a. för att öka helhetssynen i byggprocessen och betona det långsiktigt och ekologiskt hållbara samt kvalitet och skönhet.

Vid översyner åren 1998 och 1999 av kursplaner för skolan har arkitektur, samhällsplanering, form och design uppmärksammats med utgångspunkt i handlingsprogrammet för arkitektur, formgivning och design.

Arkitekturmuseet har enligt skrivelsen under den redovisade perioden haft en central roll och varit drivande i arbetet med att stärka kunskapen och medvetenheten om arkitekturen på ett bredare sätt i samhället. En pedagogisk verksamhet har utvecklats. Museet har ansvarat för ledning och samarbete inför och under Arkitekturåret 2001. Vidare har 44 myndigheter haft olika uppdrag att genomföra under året. Samtliga kommuner, landsting och länsstyrelser samt ytterligare 125 myndigheter, bolag, stiftelser, föreningar och organisationer inbjöds att delta med verksamheter. Enligt Arkitekturmuseets slutredovisning berördes teman som sociala aspekter i stadsbyggnader, kvaliteten i nybyggandet, närmiljö, det offentliga rummet, tillgänglighet för alla, formgivning och design. Arkitekturmuseet och Statskontoret har gjort en uppföljning och utvärdering av Arkitekturåret.

Röhsska museet i Göteborg fick år 1997 ett särskilt nätverksansvar inom form- och konsthantverksområdet. Sedan en utredning om statens insatser för form och design avslutat sitt arbete år 2000 (SOU 2000:75) inrättades år 2002 Mötesplats för form och design i Stockholm med Föreningen Svensk Form som ansvarig för verksamheten. Mötesplatsen skall samverka med museer och arkiv, universitet och högskolor, företag och designfrämjande organisationer m.fl. Den skall ansvara för tillfälliga utställningar, stimulera till forskning och dokumentation, samverka med myndigheter, institutioner och organisationer. Den skall ha ett bildarkiv och ett bibliotek. Den skall också stimulera till regionala initiativ på området.

Ett nationellt uppdrag inom formområdet inrättades år 1998. Regeringen tilldelade Föreningen Svensk Form uppdraget för perioden 1999–2001 och förlängde det sedan med ytterligare en treårsperiod.

Regeringen redovisar vidare att Stiftelsen Svensk Industridesign (SVID) sedan år 1995 erhållit ett statligt bidrag om 10 miljoner kronor per år för att fördjupa och förmedla kunskaper om industriell design i det svenska näringslivet. Projektverksamhet finansieras genom samverkan med näringslivet, länsstyrelser, kommuner m.fl. Stiftelsen stöder även forskning och utbildning. Den verkar även genom fem egna regionkontor. Stiftelsen och Föreningen Svensk Form har i samarbete med olika intressenter utarbetat ett förslag till ett nationellt designprogram. Därefter har medel tilldelats SVID för delfinansiering av det nationella programmet Design som utvecklingskraft för näringsliv och offentlig verksamhet. Statliga medel har också tilldelats Hällefors kommun för bildandet av Formens Hus.

Svensk design exponerades under det svenska ordförandeskapet i EU under första halvåret 2001. Särskilda medel har tilldelats Svenska institutet för designprojekt utomlands åren 2002–2004, bl.a. i samarbete med Svensk Form, Exportrådet och svenska utlandsmyndigheter. Medel har också avsatts för ambassaders och generalkonsulats deltagande i designprojekt. Medel till

Exportrådet har riktats till exportmarknadsföring av upplevelseindustrin inklusive design. Ett projekt med koppling mellan funktionshinder och design har genomförts i Bryssel av svenska ambassaden och Exportrådet m.fl.

Regeringen redovisar i skrivelsen att ett antal initiativ tagits som avser lagstiftning och andra styrmedel för staten.

År 2002 tillkallade regeringen en kommitté för att se över plan- och bygglagen, PBL (dir. 2002:97). Regeringen redovisar att kommitténs förslag skall tillgodose kraven på främjande av en långsiktigt hållbar utveckling. Bestämmelserna i PBL och miljöbalken skall samordnas. Kommittén skall överväga och redovisa hur målet för den nationella handikappolitiken beaktas i plan- och byggprocessen. Ett slutbetänkande skall läggas fram vid utgången av år 2004.

Inom Boverket har ett byggkostnadsforum inrättats, vilket skall fungera som en kunskaps- och idébank. En utvärdering av verksamheten skall redovisas den 1 juni 2004.

En frivillig överenskommelse har, efter en dialog med näringslivet, ingåtts i maj 2003 om åtaganden att utveckla och fördjupa samarbetet för en hållbar bygg- och fastighetssektor.

Banverket, Statens fastighetsverk, Fortifikationsverket, Luftfartsverket och Vägverket har på regeringens uppdrag år 1999 bildat ett byggbranschens kvalitetsråd i form av Föreningen Rådet för byggkvalitet, BQR 2001. Föreningen har enligt uppgift i skrivelsen 64 medlemmar.

En särskild utredare arbetar sedan år 2002 på regeringens uppdrag med frågor om förbättrat skydd för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse (dir. 2002:96). Resultaten skall redovisas i augusti 2004.

Regeringen har i regleringsbrev för år 2003 givit uppdrag till Banverket och Vägverket om återrapportering av åtgärder inom området arkitektur, formgivning och design samt av den andel projekt där gestaltungsprogram upprättats. Vidare har länsstyrelserna via regleringsbrev för åren 2000 och 2001 fått i uppdrag att medverka till en utveckling där arkitektoniska kvaliteter prioriteras.

Regeringens bedömning av gjorda insatser och redovisning av den framtida inriktningen

Regeringen gör i skrivelse 2002/03:129 (s. 47 f.) den sammanfattande bedömningen att det skett en positiv utveckling på arkitektur-, form- och designområdet och att de i skrivelsen redovisade insatser som gjorts sedan år 1998 har fått stor betydelse för denna utveckling. Regeringen finner att arkitektur- och formfrågorna i dag intar en viktigare plats i myndigheters och organisationers verksamhet än tidigare. En sammantagen bedömning är enligt regeringens mening att arkitektur, form och design möter ett större intresse och engagemang i dag från professionella grupper verksamma inom området, hos politiker och tjänstemän som arbetar med frågorna, från näringslivet och hos allmänheten.

Regeringen avser att inrätta ett råd för arkitektur, form och design, med huvuduppgift att driva på arbetet inom området med utgångspunkt i målsättningarna i handlingsprogrammet Framtidsformer. Rådet skall organiseras som en statlig kommitté. I skrivelsen redovisas en lång rad områden som rådet skall arbeta med. Rådet skall samverka med statliga myndigheter, statliga och andra museer, Kommunförbundet, Sveriges Arkitekter, Föreningen Svensk Form och Stiftelsen Svensk Industridesign.

De statliga fastighetsförvaltande myndigheterna bör enligt regeringens bedömning utveckla och stärka sin roll som byggherre. De program för främjande av arkitektoniska och estetiska kvaliteter i byggande och förvaltning som tagits fram av dessa myndigheter bör utvärderas. Därvid bör även en bild ges av vilket inflytande programmen haft på aktörer utanför den statliga kretsen av fastighetsförvaltare. Tillgänglighet och användbarhet för alla, liksom ett jämställdhetsperspektiv, bör prägla statliga byggprojekt och miljöer. Statskontoret avses få uppdraget att göra utvärderingen.

Statens miljöer och lokalbruk bör vara förebildliga. För att leva upp till de mål som riksdagen slagit fast för arkitektur, formgivning och design bör höga krav ställas på kompetensen hos dem som ansvarar för statens upphandling och lokalförsörjning. Det bör vara en uppgift för det nya Rådet för arkitektur, form och design att analysera vissa övergripande frågor som rör statens upphandling och lokalbruk.

Tillgänglighets- och användaraspekterna är viktiga inom arkitektur, form och design. Regeringen anför att konceptet Design för Alla bör genomsyra statens arbete med arkitektur, form och design. Därmed bör behovet av särskilningar kunna minska. Om tillgänglighets- och användbarhetsaspekter finns med redan i planeringsskedet minskar behovet av kostsam och kanske ändå inte helt tillfredsställande anpassning i efterhand.

Alla medborgare bör ha tillgång till offentliga rum för möten och sammankomster och för samhällelig gemenskap och synlighet. En fördjupad analys av dessa frågor bör göras av Regeringskansliets arbetsgrupp för arkitektur, form och design. Storstädernas bebyggelsearv kräver fortsatt uppmärksamhet. Riksantikvarieämbetet bör fortsatt betona medborgarperspektivet i sin verksamhet på detta område.

Arbetsplatser bör motsvara högt ställda krav på arkitektur, form och design. Regeringen avser att ge Statens konstråd i uppdrag att i samarbete med Föreningen Svensk Form gestalta miljön på ett antal arbetsplatser som utgångspunkt för en vidare diskussion om arbetslivets miljöer.

Regeringen konstaterar i skrivelsen att det är kommunerna som har en nyckelroll när det gäller att utforma det offentliga rummet och att verka för en god byggnadskultur och byggnadsmiljö. Det redovisas att Svenska Kommunförbundet anser att det finns en ökad medvetenhet om och intresse för stadsmiljöns och det offentliga rummets betydelse för en god livsmiljö.

Regeringen understryker att kommunerna har ett stort ansvar för att arkitekturen ges goda förutsättningar. Planarbete och bygglovsgivning i kommunerna ger grundläggande förutsättningar för möjligheten att förverkliga de

arkitekturpolitiska målen. Det är av avgörande betydelse att det finns tillräcklig kompetens inom kommunerna för dessa uppgifter. Regeringen avser att ge det kommande Rådet för arkitektur, form och design i uppdrag att i samverkan med bl.a. Boverket och Svenska Kommunförbundet föra en dialog med kommunerna om detta.

Regeringen bedömer att Högskoleverkets utvärderingar av arkitekt- och designutbildningar i högskolan ger värdefulla bidrag till utvecklingen av utbildningarnas kvalitet.

För att de arkitektur- och formpolitiska målen skall få en bred förankring bör arkitektur, form och design integreras redan i skolans arbete. Regeringen påpekar att kursplanerna för grundskolan och gymnasieskolan redan nu ger förutsättningar att arbeta med estetiska och kulturella frågor inom flera ämnen.

Som en uppföljning av Arkitekturåret 2001 bör Arkitekturmuseet få i uppdrag att analysera hur de viktigaste delprojekten under året kan vidareutvecklas inom ramen för befintliga verksamheter. Därvid bör även ett mångfalds- och jämställdhetsperspektiv tas till vara.

Medveten design kan vara en nyckelfaktor för framgång inom dagens varu- och tjänsteproduktion. Design kan också fylla en viktig funktion och höja kvaliteten i människors vardagsliv. Den kommande satsningen på ett Designår 2005 bidrar till att stärka designutvecklingen i landet.

Konsthandverket är inte bara en värdefull tradition i sig inom svenskt konstliv utan också en viktig bas och inspiration för verksamma inom hela formområdet. Konsthandverkarnas internationella utbyte bör utvecklas.

Nämnden för hemslöjdsfrågor bör få i uppdrag att utreda hur hemslöjdens kunskapsområde kan bli tydligare och starkare på form- och designområdet och hur fler skall ges möjlighet att i framtiden ta del av hemslöjden.

Regeringen avser att följa utvecklingen av tillämpningen av de s.k. skönhetsparagraferna inom väglagen, PBL och lagen om byggande av järnvägar och vid behov låta utvärdera bestämmelserna och tillämpningen av dem vid en senare tidpunkt.

Regeringen anför att när åtgärder vidtas för att främja anordnandet av mindre hyreslägenheter och studentbostäder får låga kostnader inte uppnås på bekostnad av kvalitet. Byggandet skall vara långsiktigt hållbart. Krav skall ställas på utformningen av enskilda hus, bostadsområden och stadsdelar för att undvika enahanda miljöer. Bostäderna skall bidra till att målet om god bebyggd miljö uppnås.

En nationell strategi skall tas fram för trä i byggandet.

Motionerna

Utskottet behandlar i detta betänkande dels en motion som väckts med anledning av skrivelsen, dels motioner med anknytning till skrivelsens innehåll, vilka väckts under allmänna motionstiderna åren 2002 och 2003.

En motion väckt med anledning av skrivelsen, nämligen 2002/03:Kr13 (c) om arbetet inom PBL-utredningen, har överlämnats till bostadsutskottet för beredning (KrU prot. 2003/04:6.4).

I tre motioner behandlas mera *övergripande frågor om form och design*, nämligen 2002/03:Kr236 (m) yrkande 13, 2003/04:Kr209 (m) yrkande 15 och 2003/04:Kr230 (m) yrkande 1. I motionerna framhålls att form och design får en ökad betydelse när utbudet av produkter är stort och i viss mån likartat. Produktutvecklingen rör både funktion och budskap. Form och design är ett viktigt konkurrensmedel som kan vara ett strategiskt verktyg för företags framgång på marknaden. Design är i lika hög grad en kulturpolitisk och näringspolitisk fråga som en utbildningspolitisk fråga. Samspelet mellan utbildning, forskning och olika aktörer är viktigt. Hemslojden, hantverksarbetet och designen bör ges ökad betydelse. Arkitektur- och designutbildningarna behöver reformeras. Aktiva inom hantverksyrken behöver vidareutbildning om nya material, miljöanpassning m.m. De offentliga resurserna på form- och designområdet bör utnyttjas effektivare och därför samlas hos färre aktörer. Dessutom bör de offentliga medlen i större utsträckning gå till utbildning och forskning.

I motion 2002/03:Kr370 (kd) yrkande 11 påminner motionärerna om att i Form- och designutredningens betänkande (SOU 2000:75) identifierades en rad brister när det gäller de offentliga insatsernas inriktning och omfattning. Olika förslag lämnades för hur form och design av god kvalitet kan främjas. Motionärerna föreslår att riksdagen skall begära att en proposition med *förslag till åtgärder skall föreläggas riksdagen*. Motionärerna framhåller också den svenska hemslojdens betydelse, bl.a. vikten av att en sådan tradition som spetsknyplingen inte försvinner.

Behovet av *flera mötesplatser för form och design* behandlas i sex motioner. I motionerna 2002/03:Kr236 (m) yrkande 14, 2002/03:Ub335 (m) yrkande 3, 2003/04:Kr209 (m) yrkande 16 och 2003/04:Kr230 (m) yrkande 4 anförs att ett åsiktsutbyte behövs inom form- och designområdet. Det bör finnas fler mötesplatser där företag och industridesign, konsthantverk och formgivare, arkitekter och brukare kan mötas och inspireras, bl.a. för att vidga kunskaperna på området och öka tillgängligheten för allmänheten. Vidare bör den kompetens som redan finns på flera håll i landet utnyttjas och utvecklas, t.ex. hos Röhsska museet, Nationalmuseum, Föreningen Svensk Form och Exportrådet. Det behövs en arena, fristående från staten, där ansvaret samlas för kvalitetsuppbyggnad, Sveriges plats i världen, teorier om form och design samt för utveckling och forskning.

I motionerna 2002/03:Kr217 (m) och 2003/04:Kr215 (m) hemställs att riksdagen skall uttala sig för att två mötesplatser för form och design skapas i Västra Götaland med bas i Röhsska museet i Göteborg och Textilmuseet i Borås.

I tre motioner uppmärksammas *behovet av hantverksutbildning* för både ungdomar och vuxna, nämligen motionerna 2002/03:Kr12 (m), 2002/03:Kr218 (kd) och 2003/04:Kr231 (kd) yrkande 1. Motionärerna påpekar att

behovet av fler hantverkare är stort inte minst inom kulturmiljövården. De anför att det finns över 300 registrerade hantverksyrken och att tillväxten av yrkeskårerna är oroande låg inom nästan samtliga dessa yrken. Omkring 100 000 hantverkare beräknas gå i pension inom en tioårsperiod. För att avhjälpa bristen på hantverkare behövs det en ny form av lärlingsutbildning. Det behövs dessutom forskning kring dagens och morgondagens yrkesutövning inom hantverksyrkena. I motion 2003/04:Kr231 (kd) nämns spetsknypplingen som ett exempel på ett mycket litet hantverksområde, där bristen på nya hantverkare hotar hantverksområdets existens.

I motion 2002/03:Kr296 (v) yrkande 4 begär motionärerna att regeringen skall lägga fram förslag för riksdagen om hur man även utanför den offentliga sektorn borde kunna tillämpa principen att en andel av investeringsmedlen avsätts till *konstnärlig utsmyckning* vid byggnskap och i samband med samhällsplanering.

Utskottets ställningstagande

När riksdagen antog målen för den statliga arkitektur-, form- och designpolitiken underströks att våra liv påverkas av utformningen av den byggda och formade miljön, dvs. av hur städerna och landsbygden, byggnaderna och bruksföremålen ser ut och fungerar. Arkitektur, formgivning och design är kulturyttringar som vi ständigt och oundgängligen kommer i kontakt med och som påverkar vårt välbefinnande. Vidare underströks att det är en angelägen kulturpolitisk uppgift att säkerställa hög kvalitet i den byggda och formade miljön med utgångspunkt i människans behov av väl fungerande, konstnärligt genomarbetade och stimulerande omgivningar. Hög kvalitet i arkitektur, formgivning och design innefattar en väl sammanvägd helhet av funktionella, tekniska, ekonomiska, miljömässiga, sociala och estetiska krav. Arkitektur, formgivning och design rör också medmänskligt ansvar, brukbarhet, uthållighet och ekologi. God kvalitet är inte tidsbunden. (Prop. 1997/98:117, bet. 1997/98:KrU14.)

Utskottet har med intresse tagit del av *regeringens skrivelse 2002/03:129 om arkitektur, form och design*. Området är sedan fem år en del av den statliga kulturpolitiken, för vilken riksdagen fastställt sju övergripande nationella mål. Samtidigt är det viktigt att framhålla att området i sig är sektorsövergripande och att de särskilda målen och det särskilda handlingsprogrammet för den statliga arkitektur-, form- och designpolitiken också har som syfte att kunna påverka, inspirera och stimulera utvecklingen, debatten, opinionsbildningen m.m. utanför det statliga området och ansvaret. Det är värdefullt att en bred översikt nu ges i regeringens skrivelse, när fem år har gått sedan målen för området antogs. Överblicken över området underlättas av att redogörelsen görs tematiskt och inte efter indelningen i statliga utgiftsområden. Det är också betydelsefullt att arbetet med arkitektur-, form- och designfrågor inom regeringen och Regeringskansliet sker över departementsgränserna, samordnat av en interdepartemental arbetsgrupp. I skrivelsen redovisas den

uppföljning och utvärdering som gjorts inom vissa delområden under tiden efter det att målen antogs och de åtgärder som resultaten av utvärderingar m.m. lett till. Utskottet utgår självfallet från att denna uppföljnings- och utvärderingsverksamhet pågår kontinuerligt och att regeringen återkommer till riksdagen med resultatredovisningar och resultatbedömningar både på delområden, när så är befogat, och för området i sin helhet såsom nu har skett.

Utskottet har inte något att erinra mot de kommande åtgärder som regeringen redovisat i skrivelsen.

Utskottet har särskilt noterat att ett råd skall inrättas för att med utgångspunkt i målsättningarna i handlingsprogrammet Framtidsformer driva på arbetet inom arkitektur, form och design. I skrivelsen (s. 48–49) redovisas att ett mycket omfattande och brett uppdrag skall ges till rådet. Rådet skall även få till särskild uppgift att analysera vissa övergripande frågor som rör statens upphandling och lokalbruk samt föra en dialog med kommunerna om deras kompetens för planarbete och bygglovsgivning (skr. s. 51, 55).

Utskottet har också noterat att ett genomgående tema i de framtida insatserna avser tillgänglighets- och användaraspekter. Insatser när det gäller det offentliga rummet skall också göras med hjälp av olika myndigheter m.fl.

Utskottet anser att det är viktigt att erfarenheterna från Arkitekturåret 2001 tas till vara och vidareutvecklas. Det är också betydelsefullt att man avser att främja utvecklingen inom designområdet, t.ex. genom utveckling av utbildningen och forskningen och genom satsningen på ett Designår 2005. Även konsthantverket behöver utvecklas, bl.a. som den viktiga basen för formområdet. Utskottet noterar att regeringen avser att göra insatser för att konsthantverkarna – på samma sätt som konstnärerna – skall få del i ett internationellt utbyte. Hemslöjden är en värdefull del av kulturarvet och utskottet ser med tillfredsställelse att regeringen aviserar en utredning om hur hemslöjdens kunskapskapital kan utvecklas och hur dess kunskapsområde kan bli tydligare och starkare på form- och designområdet.

Utskottet har också noterat att regeringen avser att följa utvecklingen av tillämpningen av de s.k. skönhetsparagraferna i väglagen, plan- och bygglagen och lagen om byggande av järnväg. Regeringen anser att det – trots att det snart har gått fem år sedan lagändringarna trädde i kraft – ännu är för tidigt att kunna se tillräckliga resultat av vad ändringarna inneburit. Regeringen avser att vid behov och vid en senare tidpunkt utvärdera de ändrade bestämmelserna och tillämpningen av dem.

Utredningsarbetet i PBL-utredningen skall enligt direktiven (dir. 2002:97) utgå från tre övergripande mål. Ett av dem är att stärka plan- och bygglagstiftningens roll som ett instrument för hållbar utveckling. I ett annat mål för utredningsarbetet uttrycks att lagstiftningen skall utvecklas så att den skapar bättre förutsättningar bl.a. för en god miljö. Markanvändningsplanering och bebyggelseutveckling måste präglas av en helhetssyn där långsiktig hållbarhet vävs samman med och bedöms utifrån ett antal aspekter, bl.a. kulturella sådana. Bland de miljömål vars betydelse för lagstiftningen bör beaktas i utredningsarbetet nämns särskilt miljö kvalitetsmålet God bebyggd miljö. Det

sågs att det är angeläget att beakta hur den fysiska planeringen kan främja socialt, kulturellt och ekonomiskt hållbar utveckling. Vårt behov av kultur – i dess vidaste bemärkelse – måste också beaktas. Bebyggelsens kulturhistoriska, arkitektoniska och konstnärliga värden skall tas till vara och utvecklas.

Utskottet utgår från att regeringen i samband med att PBL-utredningens resultat läggs fram överväger frågan om en särskild utvärdering bör göras av skönhetsparagraferna i väglagen, PBL och lagen om byggande av järnväg.

Den nu föreliggande skrivelsen innehåller – som redovisats – information om en rad åtgärder av olika slag som regeringen avser att vidta inom området arkitektur, form och design. Utskottet anser mot denna bakgrund att det inte är motiverat att riksdagen skall begära att regeringen skall lägga fram *förslag om åtgärder* beträffande form och design. Utskottet avstyrker därför motion 2002/03:Kr370 (kd) yrkande 11, vilken väcktes för över ett år sedan innan regeringen överlämnade skrivelsen till riksdagen.

Med hänvisning till de mål för den statliga arkitektur-, form- och designpolitiken som riksdagen enhälligt beslutade om år 1998 och på grundval av regeringens nu föreliggande redovisning av insatser på området sedan mitten av 1990-talet anser utskottet att det inte föreligger något behov av ett uttalande för regeringen från riksdagens sida om *vikten av form och design*. De förslag som framförs i motionerna 2002/03:Kr236 (m) yrkande 13, 2003/04:Kr209 (m) yrkande 15 och 2003/04:Kr230 (m) yrkande 1 torde i allt väsentligt vara tillgodosedda. Utskottet avstyrker således de tre motionsyrkandena.

Mötesplats för form och design inrättades i Stockholm år 2002 (prop. 2001/02:1, bet. 2001/02:KrU1 s. 92, rskr. 2001/02:72). Uppdraget gavs till Föreningen Svensk Form. I samband med medelsanvisningen underströk utskottet att en satsning på en mötesplats i Stockholm inte får innebära att all den kompetens som finns vid andra institutioner i landet inte tas till vara. Utskottet påminde om att statliga satsningar görs inom flera departements verksamhetsområden. Inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, fritid och trossamfund anvisas medel för det nätverksansvar för konsthantverk och formgivning som tilldelats Röhsska museet i Göteborg sedan år 1997. Vidare framhöll utskottet att Nationalmuseum har ett ansvar då det gäller konsthantverk från äldre tid till nutid. De mål som regeringen satt upp för Nämnden för hemslojdsfrågor innefattar bl.a. arkitektur, formgivning och design. I den nu föreliggande skrivelsen från regeringen redovisas även andra form- och designverksamheter i landet som fått del av statligt stöd. Utskottet anser mot denna bakgrund att riksdagen bör avslå de förslag om nya former av stöd till mötesplatser m.m. för form av design som framförs i motionerna 2002/03:Kr217 (m), 2002/03:Kr236 (m) yrkande 14, 2002/03:Ub335 (m) yrkande 3, 2003/04:Kr209 (m) yrkande 16, 2003/04:Kr215 (m) och 2003/04:Kr230 (m) yrkande 4.

Utskottet har noterat att regeringen i skrivelsen inte särskilt tar upp *hantverksutbildning* under avsnittet Bedömning och framtida inriktning. Regeringen har dock i sin redovisning av utvecklingen av de statliga insatserna

sedan mitten av 1990-talet (skr. s. 29) redovisat den kvalificerade yrkesutbildningen (KY). Den är en eftergymnasial utbildningsform med Myndigheten för kvalificerad yrkesutbildning som central förvaltningsmyndighet. Den präglas av en stark arbetslivsanknytning och syftar till att möta behovet av kvalificerad, yrkesutbildad arbetskraft. Denna utbildning vänder sig såväl till redan verksamma i arbetslivet som till dem som går ut från gymnasieskolan. Behörighetskraven är grundläggande behörighet för högskolestudier och i vissa fall särskilda förkunskapskrav. Utbildningarna är mellan ett och tre år långa, inklusive en tredjedel lärande i arbete, och avslutas med en kvalificerad yrkesexamen. I budgetpropositionen för år 2004 redovisas att efterfrågan från arbetslivet att få starta sådana utbildningar fortsatt är hög. Exempel på utbildningar inom området formgivning och design är modellör, industriell design, förpackningsdesign, design för interaktiva medier, konfektion och skrädderi, trädgårdsdesign och trädesign.

Regeringen redovisar i skrivelsen (skr. s. 29) att staten också stödjer vissa kompletterande utbildningar vid sidan om det statliga skolväsendet. Utbildningarna skall vara arbetslivsanknutna. Exempel på utbildningsanordnare är Stockholms tillskärarakademi, Capellagården, Nyckelviksskolan, Handarbetets Vänners skola och Stenebyskolan.

I budgetpropositionen för år 2004 gör regeringen den bedömningen att en försöksverksamhet med en tvåårig eftergymnasial lärlingsutbildning för vuxna till vissa små hantverksyrken bör genomföras (prop. 2003/04:1 utg.omr. 16 s. 109 och 168–169). För ändamålet beräknas 3,8 miljoner kronor under anslaget 25:14 Bidrag till viss verksamhet inom vuxenutbildningen. I propositionen nämns som exempel utbildning till guldsmed, sadelmakare och möbeltapetserare.

Med hänvisning till redovisade utbildningar till hantverksyrken, däribland en ny lärlingsutbildning för vuxna, föreslår utskottet att riksdagen avslår motionerna 2002/03:Kr12 (m), 2002/03:Kr218 (kd) och 2003/04:Kr231 (kd) yrkande 1.

Utskottet har vid tidigare tillfällen, senast vid 2001/02 års riksmöte, behandlat motionsförslag om den s.k. enprocentsregeln för *konstnärlig utsmyckning* vid statligt byggande (jfr bl.a. bet. 1998/99:KrU6 och 2001/02:KrU18). Utskottet har därvid anfört att omfattningen av de statliga konstinköpen bör grundas på en kulturpolitisk bedömning snarare än kopplas till omfattningen av byggandet vid en viss tidpunkt. Att i varje särskilt fall styra hur mycket som skall avsättas för konstinköp med en sådan regel är inte rätt väg att gå, har utskottet anfört. Utskottet har ansett att 1 % av den totala byggkostnaden vid statligt byggande dock borde kunna vara ett rimligt riktmärke för konstnärlig utsmyckning. Utskottet har mot denna bakgrund avstyrkt förslag om införande av en enprocentsregel på det statliga området. Utskottet står fast vid denna ståndpunkt. Utskottet anser att det inte heller bör införas en sådan regel för icke-statligt byggande. Detta skulle kräva ett omfattande regelsystem och kunna ställa krav på betydande statliga bidrag. Utskottet föreslår att motion 2002/03:Kr296 (v) yrkande 4 avslås av riksdagen.

Utskottet föreslår avslutningsvis att riksdagen utan erinran lägger regeringens skrivelse 2002/03:129 Arkitektur, form och design till handlingarna.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Vikten av form och design, punkt 2 (m)

av Kent Olsson (m), Lena Adelson Liljeröth (m) och Anna Lindgren (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om vikten av form och design. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2002/03:Kr236 yrkande 13, 2003/04:Kr209 yrkande 15 och 2003/04:Kr230 yrkande 1.

Ställningstagande

Form och design tar allt större plats i våra liv. Skönhet är ett mänskligt behov. I bra formgivning förenas det yttre sköna med det inre praktiska.

Form och design får en ökad betydelse när utbudet av produkter är stort och i viss mån likartat. Produktutvecklingen rör både funktion och budskap. Form och design är ett viktigt konkurrensmedel som kan vara ett strategiskt verktyg för företags framgång på marknaden. Design är i lika hög grad en kulturpolitisk och näringspolitisk fråga som en utbildningspolitisk fråga. Hemslöjden, hantverksarbetet och designen bör ges ökad betydelse. Samspelet mellan utbildning, forskning och olika aktörer är viktigt. Arkitektur- och designutbildningarna behöver reformeras. Aktiva inom hantverksyrket behöver vidareutbildning om nya material, miljöanpassning m.m. De offentliga resurserna på form- och designområdet bör utnyttjas effektivare och därför samlas hos färre aktörer. De offentliga medlen bör i större utsträckning gå till utbildning och forskning.

Vad vi här anfört bör läggas till grund för det fortsatta arbetet med form- och designfrågor. Vi föreslår därför att riksdagen som sin mening tillkännager detta för regeringen. Därmed bör riksdagen bifalla motionerna 2002/03:Kr236 (m) yrkande 13, 2003/04:Kr209 (m) yrkande 15 och 2003/04:Kr230 (m) yrkande 1.

2. Mötesplatser för form och design, punkt 3 (m)

av Kent Olsson (m), Lena Adelsohn Liljeroth (m) och Anna Lindgren (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om mötesplatser för form och design. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2002/03:Kr236 yrkande 14, 2002/03:Ub335 yrkande 3, 2003/04:Kr209 yrkande 16 och 2003/04:Kr230 yrkande 4 och avslår motionerna 2002/03:Kr217 och 2003/04:Kr215.

Ställningstagande

Vi anser att ett åsiktsutbyte behövs inom form- och designområdet. Det bör därför finnas flera mötesplatser där företag och industridesign, konsthantverk och formgivare samt arkitekter och brukare kan mötas och inspireras, bl.a. för att vidga kunskaperna på området och öka tillgängligheten också för allmänheten. Det är angeläget att inte låsa fast ansvaret på en institution. Den kompetens som redan finns på flera håll i landet bör utnyttjas och utvecklas, t.ex. den som finns hos Röhsska museet, Nationalmuseum, Föreningen Svensk Form och Exportrådet. Det behövs dessutom en arena, fristående från staten, där ansvaret samlas för kvalitetsuppbyggnad, Sveriges plats i världen och teorier om form och design samt för utveckling och forskning. En sådan arena, ett form- och kunskapscentrum, skulle kunna bildas av Föreningen Svensk Form, Stiftelsen Svensk Industridesign (SVID), Svenska institutet och Svenska Moderådet.

Vi föreslår att riksdagen som sin mening tillkännager för regeringen vad vi anfört om mötesplatser för form och design. Därmed bör riksdagen bifalla motionerna 2002/03:Kr236 (m) yrkande 14, 2002/03:Ub335 (m) yrkande 3, 2003/04:Kr209 (m) yrkande 16 och 2003/04:Kr230 (m) yrkande 4 samt avslå motionerna 2002/03:Kr217 (m) och 2003/04:Kr215 (m).

3. Hantverksutbildning, punkt 4 (m, kd, c)

av Kent Olsson (m), Gunilla Tjernberg (kd), Lena Adelsohn Liljeroth (m), Anna Lindgren (m) och Lars-Ivar Ericson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om hantverksutbildning. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:Kr12 och bifaller delvis motionerna 2002/03:Kr218 och 2003/04:Kr231 yrkande 1.

Ställningstagande

Behovet av fler hantverkare är stort inte minst inom kulturmiljövården. Hantverksyrkena tillhör vår kultur och kunskaper har under århundraden förts från en generation till en annan. Det finns över 300 registrerade hantverksyrken och tillväxten av yrkeskåren är oroande låg inom nästan samtliga dessa yrken. Omkring 100 000 hantverkare beräknas gå i pension inom en tioårsperiod. Inom fältet kulturhantverk och kulturvård kan det nämnas att det saknas återväxt av bildhuggare, glasblåsare, förgyllare, tapetserare, kakeglugnsmakare, tenngjutare, träbildshuggare, glasmästare, stuckatörer, handvävare, konstbrodörer, murare och möbelrenoverare. Som ett exempel på ett mycket litet hantverksområde, där bristen på nya hantverkare hotar hantverksområdets existens, kan nämnas spetsknypplingen.

Hantverkskunnandet överförs från människa till människa och lärs huvudsakligen genom praktik. Hantverksyrkena är kunskapsintensiva och kräver lång utbildning och handledning. Gemensamt för dem är en hög grad av manuellt, praktiskt arbete och en småskalig produktion.

För att avhjälpa bristen på hantverkare behöver en ny och modern form av lärlingsutbildning som också omfattar vuxna inrättas. Det behövs dessutom forskning kring dagens och morgondagens yrkesutövning inom hantverksyrkena. Vidare är det nödvändigt med en utredning om andra åtgärder som kan bidra till att bibehålla hantverkskunnandet i landet.

Vi föreslår att riksdagen som sin mening tillkännager för regeringen vad vi anfört om hantverksutbildning m.m. Därmed bör riksdagen bifalla motion 2002/03:Kr12 (m) och delvis bifalla motionerna 2002/03:Kr218 (kd) och 2003/04:Kr231 (kd) yrkande 1.

4. Hantverksutbildning, punkt 4 (fp)

av Lennart Kollmats (fp) och Cecilia Wikström (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om hantverksutbildning. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:Kr12 och avslår motionerna 2002/03:Kr218 och 2003/04:Kr231 yrkande 1.

Ställningstagande

Behovet av fler hantverkare är stort inte minst inom kulturmiljövården. Det finns över 300 registrerade hantverksyrken och tillväxten av yrkeskåren är oroande låg inom nästan samtliga dessa yrken. Omkring 100 000 hantverkare beräknas gå i pension inom en tioårsperiod. Inom fältet kulturhantverk och kulturvård kan det nämnas att det saknas återväxt av bildhuggare, glasblåsare, förgyllare, tapetserare, kakelugnsmakare, tenngjutare, träbildshuggare, glasmästare, stuckatörer, handvävare, konstbrodörer, murare och möbelrenoverare.

Hantverkarskunnandet överförs från människa till människa och lärs huvudsakligen genom praktik. Hantverksyrkena är kunskapsintensiva och kräver lång utbildning och handledning. Gemensamt för dem är en hög grad av manuell, praktiskt arbete och en småskalig produktion.

För att avhjälpa bristen på hantverkare behöver en ny och modern form av lärlingsutbildning som också omfattar vuxna inrättas. Det behövs dessutom forskning kring dagens och morgondagens yrkesutövning inom hantverksyrkena.

Vi föreslår att riksdagen som sin mening tillkännager för regeringen vad vi anfört om hantverksutbildning. Därmed bör riksdagen bifalla motion 2002/03:Kr12 (m) och avslå motionerna 2002/03:Kr218 (kd) och 2003/04:Kr231 (kd) yrkande 1.

5. Enprocentsregel för konstnärlig utsmyckning vid icke-statligt byggande, punkt 5 (v)

av Peter Pedersen (v) och Rossana Dinamarca (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om enprocentsregel för konstnärlig utsmyckning vid icke-statligt byggande. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:Kr296 yrkande 4.

Ställningstagande

Om konstnärer skall kunna försörja sig på sitt arbete är det viktigt att de får uppdrag och beställningar.

Statens konstråd har till uppgift att verka för att konsten blir ett naturligt och framträdande inslag i samhällsmiljön genom att förvärva god samtidskonst till statens byggnader och andra lokaler för statlig verksamhet. Konstrådet skall också medverka till att konst tillförs även andra gemensamma miljöer än sådana som brukas av staten.

I dag tillämpas på många håll inom den offentliga sektorn vid byggen- skap principen att 1 % av byggkostnaderna skall avsättas till konstnärlig utsmyck- ning. Vi anser att det behöver utredas hur den principen kan vidgas till att gälla mer än enbart byggnader inom den offentliga sektorn, exempelvis i bostadsmiljöer. De stora byggföretagen borde kunna rymma en sådan utgift för konstnärlig utsmyckning inom sina investeringskostnader. Vi anser att regeringen bör låta utreda möjligheterna att på detta sätt bredda och förstärka principen att medel skall avsättas till konstnärlig utsmyckning vid byggen- skap och i samband med samhällsplanering. Därefter bör regeringen lägga fram förslag i frågan för riksdagen. Vad vi här anfört bör riksdagen som sin mening tillkännage för regeringen. Därmed bör riksdagen bifalla motion 2002/03:Kr296 (v) yrkande 4.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Skrivelsen

Regeringens skrivelse 2002/03:129 Arkitektur, form och design.

Följdmotion

2002/03:Kr12 av Kent Olsson m.fl. (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om lärlingsutbildning.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2002

2002/03:Kr217 av Ulf Sjösten m.fl. (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om två regionala mötesplatser för designfrågor i Västra Götaland.

2002/03:Kr218 av Yvonne Andersson (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utreda möjligheten att säkra hantverket i vårt land.

2002/03:Kr236 av Kent Olsson m.fl. (m):

13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om form och design.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om mötesplatser för design och formgivare.

2002/03:Kr296 av Camilla Sköld Jansson m.fl. (v):

4. Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag till hur man kan bredda och förstärka principen att medel skall avsättas till konstnärlig utsmyckning vid bygghus och i samband med samhällsplanering.

2002/03:Kr370 av Gunilla Tjernberg m.fl. (kd):

11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om form och design.

2002/03:Ub335 av Kent Olsson m.fl. (m):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om nya spelrum för form och design.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2003

2003/04:Kr209 av Kent Olsson m.fl. (m):

15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om form och design.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om mötesplatser för design och formgivning.

2003/04:Kr215 av Ulf Sjösten m.fl. (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om två regionala mötesplatser för design i Västra Götaland.

2003/04:Kr230 av Kent Olsson m.fl. (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av form och design.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om nya spelrum för form och design.

2003/04:Kr231 av Yvonne Andersson och Sven Brus (båda kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utreda möjligheterna att rikta insatser för att säkra hantverket i vårt land.